

Daniel Liljekvist
Utvecklingsledare
Daniel.Liljekvist@ekero.se

Sammanställning av Öppna jämförelser 2013 - Vård och omsorg om äldre

Dnr SN14/22-739

1. Bakgrund

Kommunfullmäktige har antagit 7 verksamhetsmål för Ekerö kommun. Målet "Äldre i kommunen" anger att *"Invånare över 65 år som använder service hemtjänst och bor i särskilt boende i kommunen ska känna nöjdhet och kvalitet i tjänsterna. Ekerö ska över tid vara en av tre bästa kommuner i länet och sträva mot att bli en av landets 10 bästa äldreomsorgskommuner."*

För att följa upp verksamhetsmålet har Kommunfullmäktige beslutat att bedömning ska göras utifrån de indikatorer i Socialstyrelsens årliga öppna jämförelser som gäller äldres egna omdömen om omsorgen. Ingen indikator ska vara röd och minst hälften av indikatorerna ska vara gröna. Utöver äldres uppfattningar innehåller öppna jämförelser databas- och registerberoende indikatorer om äldreomsorgen.

2. Indikatorer och informationsinsamling

2.2 Öppna Jämförelser 2013 – Vård och omsorg om äldre

Syftet med öppna jämförelser är att skapa en öppenhet och förbättrad insyn i den offentligt finansierade omsorgen och ge underlag för förbättring, uppföljning, analys och lärande kring kvalitet och effektivitet inom äldreomsorgen.

Resultaten från undersökningen redovias som varje kommuns faktiska värde, men även som en jämförelse kommuner emellan. Jämförelserna är relativa och anges i färglagda fält. Grönt innebär att kommunens värde på indikatorn hör till den 25 procent av kommunerna med högst värde. Rött värde innebär att resultatet hör till de 25 procent av kommunerna med lägst värde och gult värde på indikatorn att kommunerna hör till de 50 procent som ligger däremellan. Jämförelsen är relativ till andra kommuners resultat varav rankingen inte utgör ett betyg på kvaliteten på äldreomsorgen i en kommun, och varken rikets medelvärde eller ett grönt resultat

behöver i sig vara ett bra resultat. Istället anger den relativa jämförelsen vad som faktiskt går att uppnå. Det finns idag inga nationella målnivåer för resultaten.

Utöver de 37 rankade och jämförda indikatorerna innehåller öppna jämförelser 14 bakgrundsmått. Dessa rankas inte utan är tänkta som stöd för fortsatta analyser.

För 2013 års undersökning har underlaget till öppna jämförelser i stora drag varit densamma som 2012, med enbart mindre justeringar. Några nya indikatorer har dock tillkommit och några har tagits bort.

För 2013 saknas värde för 2 indikatorer: *Väntetid till särskilt boende* och *Personalkontinuitet, hemtjänst*. Data avseende dessa hämtas från Kolada, Kommun- och Landstingsdatabasen, och Ekerö kommun har ej varit ansluten till den under 2013.

2.3 ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” – Brukarundersökning 2013

Socialstyrelsens brukarundersökning bland äldre med hemtjänst eller särskilt boende utgör grunden för de indikatorer i öppna jämförelser 2013 som har med de äldres egna uppfattningar att göra. Undersökningen görs årligen via enkät. Nytt för i år var att enkäten var en totalundersökning bland landets alla äldre med hemtjänst eller särskilt boende; totalt 212 500 personer. Svarsfrekvensen för hemtjänst var cirka 70 % och särskilt boende 57 %.

Enkäten sändes till totalt 398 personer i Ekerö kommun, varav 254 med hemtjänst och 144 i särskilt boende. Respektive svarsfrekvens var 74 % och 56 %.

För en diskussion om materialets tillförlitlighet se sida 4, rubrik ”**4.1 Tillförlitlighet**”.

3. Resultat för Ekerö kommun

19 indikatorer gäller äldres uppfattningar, varav 7 avser hemtjänst och 12 avser särskilt boende. Resterande 18 indikatorer hämtar resultat från olika databaser och register. Nämndkontoret har rankat Ekerös resultat i förhållande till övriga kommuner i Stockholms län¹. I sammanställningen av resultaten (se bilaga 1) anges resultatet för 2012 i parantes vid de indikatorer som är jämförbara med föregående år.

3.1 Hemtjänst och särskilt boende

¹ Länets kommuners respektive resultat för varje indikator har rankats. Kommuner som uppvisar samma resultat på en indikator har tilldelats samma ranking.

Indikatorn *andel som sammantaget är mycket eller ganska nöjda med hemtjänsten* svarar 94 % att de är "ganska nöjda eller mycket nöjda" med hemtjänsten, vilket ger Ekerö en andraplats i länet och plats 46 i riket. På motsvarande fråga för särskilt boende erhåller Ekerö 83 % "ganska nöjda eller mycket nöjda", vilket i länet motsvarar en tredjeplats och i riket plats 151.

Bland de 19 indikatorer som avser äldres uppfattningar om omsorgen är 6 gröna, 11 gula och 2 röda. Båda röda indikatorer gäller särskilt boende. Den första röda indikatorn avser *"andel som uppger att det är trivsamt i de gemensamma utrymmena på boendet"*, där 57 % anger att utrymmena är trivsamma. Ekerö har där plats 13 i länet och plats 223 i riket. För den andra röda indikatorn anger 72 % *"andel som uppger att maten smakar mycket eller ganska bra"*, vilket ger Ekerö plats 7 i länet och 207 i riket.

3.2 Övriga Indikatorer

Det är viktigt att särskilja dessa indikatorer från de baserade på äldres uppfattningar. Detta då Ekerö kommuns möjligheter att direkt påverka de statistikberoende indikatorerna varierar och är i vissa fall små eftersom flera huvudmän registrerar i samma register. Vidare jämför några av dessa indikatorer sina resultat med alla äldre boende i kommunen oavsett om de har äldreomsorg eller ej, vilket ger ett underlag som kan vara svårt för kommunen att ha inflytande över.

Av de 18 indikatorerna är 4 gröna, 10 gula och 2 röda. För indikatorn *"andel äldre som tolv månader efter insjuknandet i stroke var oberoende av hjälp"* görs ett genomsnitt för 2010-2012 utifrån de enkäter och uppgifter som registret Riks-Stroke ansvarar för. Riks-Stroke är ett nationellt register som administreras av Norrlands universitetssjukhus. Vårdpersonalen registrerar strokepatienter och registret följer sedan upp patienternas mående med enkäter. Bland äldre på Ekerö har 54 % svarat att de var oberoende av hjälp, vilket ger Ekerö kommun rank 14 i länet och 258 i riket. För 2013 uppvisar 17 av 24 Stockholmskommuner en negativ trend för indikatorn, 5 visar en positiv trend och 2 en oförändrad.

Indikatorn *"andel personer med en vid behovsordination av opioid i injektionsform mot smärta i livets slutskede"* är ny för 2013. Indikatorn avser enbart hur många som får en individuell ordination mot smärta i livets slutskede av en läkare. Om en person inte fått en individuell ordination betyder det inte att personen avlider med smärtor. Informationen hämtas från Palliativa registret och avser personer 65+ år som avled på ett särskilt boende eller korttidsboende, eller hade basal hemsjukvård vid dödsfallet. Ekerö har 80 % på frågan och rank 10 i länet respektive 220 i riket. 19 av 21 kommuner i Stockholms län ligger mellan rank 103-220 i riket. Medicinskt ansvarig sjuksköterska har till gång till Palliativa registret, men har inte möjlighet att få ut

sammanlagd statistik gällande antal avlidna i de tre kategorierna. Utifrån tillgänglig information gör nämndkontoret bedömningen att avlidna inom särskilt boende utgör en majoritet av de tre kategorierna. Då denna indikator var ny för 2013 går det inte att utläsa någon trend.

4. Analys

4.1 Tillförlitlighet

Socialstyrelsen skriver i rapporten för brukarundersökningen ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” att svarsbortfallet är stort och att undersökningen på så sätt säger för lite om vad äldre generellt tycker om sin äldreomsorg. Vidare skriver Socialstyrelsen att utifrån tidigare erfarenheter är det känt att äldre med sämre hälsa tenderar att inte delta i undersökningar och att de även generellt är mer missnöjda med sin vård och omsorg jämfört med äldre som skattat sin hälsa som bra. Socialstyrelsen skriver att undersökningen på så sätt riskerar att främst belysa vad de välmående tycker, medan de med sämre hälsa riskerar att inte bli representerade. Vidare bör det beaktas att äldre som bor i särskilt boende generellt upplever en sämre hälsa jämfört med äldre boende hemma med hemtjänst och att det då kan antas att personer i särskilt boende generellt är mindre nöjda med sin omsorg.

Med hänsyn till dessa perspektiv kan Ekerö kommuns resultat belysas. Svarsfrekvensen bland äldre med särskilt boende var 56 %, jämfört med hemtjänst där den var 70 %. De äldre på särskilt boende skattar i lägre grad sin hälsa som god eller mycket god jämfört med äldre med hemtjänst; 23 % respektive 32 %. 2012 skattade 31 % i särskilt boende sin hälsa som god eller mycket god och för hemtjänst skattade 36 % sin hälsa som god eller mycket god.

Resultatet kan nyanseras ytterligare av att undersöka vem som svarat på enkäten bland äldre med särskilt boende. För Ekerö kommuns del besvarades 80 enkäter inom särskilt boende. Av dessa är det 48 % som besvarats av någon annan än den äldre själv, varav 45 % var anhöriga. Socialstyrelsen konstaterar att anhöriga tenderar att vara mindre nöjda med omsorgen som deras anhöriga får. För Ekerö skiljer det 10 procentenheter på frågan om *särskilt boende i sin helhet* beroende på om den äldre själv svarat eller någon annan (88 % respektive 78 %). Detta innebär att den låga svarsfrekvensen för särskilt boende kombinerat med osäkerheten kring vems åsikter resultaten representerar kan göra statistiken missvisande och att försiktighet med att dra generella slutsatser från materialet därför bör iakttas.

4.2 Hemtjänst

Jämfört med föregående års resultat kan flera förändringar noteras, både negativa och positiva. För hemtjänsten är det sammantaget små förändringar i den självskattade

nöjdheten gällande de 7 indikatorerna. 2 indikatorer sticker dock ut. För det första har en positiv förändring skett inom den *upplevda tryggheten* där Ekerö har gått från rank 27 till förstaplats i riket. För det andra har en negativ förändring skett i *hemtjänsten som helhet*, där Ekerö gått från plats 13 till 46 i riket. Det faktiska värdet skiljer sig dock lite i år jämfört med 2012 (94 % mot 96 %). Då rankingen av kommuner är relativ kan det antas att den förändrade positionen beror på att andra kommuner har lyft sig i jämförelse med Ekerö och inte att en faktisk kvalitetsförsämring skett. Sett till samtliga indikatorer ligger Ekerös hemtjänst på topp 5 bland Stockholmskommunerna.

4.3 Särskilt boende

Flera förändringar har även skett i indikatorerna för särskilt boende, där 10 av 12 indikatorer visar en negativ trend för 2013. Förra året hade Ekerö grönt värde i relation till övriga kommuner för 4 indikatorer. För 2013 erhåller inte Ekerö grönt värde i någon indikator. Vidare visar 2 indikatorer rött värde. 11 indikatorer har ett värde där andelen som svarat positivt på frågan utgör en majoritet. Den faktiska förändringen i positiva svar skiljer sig lite jämfört med 2012, men Ekerö tappar platser i kommunrankingen i 11 av 12 indikatorer. En tänkbar förklaring är att likt analysen om hemtjänsten har det inte nödvändigtvis skett en kvalitetsförsämring bland Ekerös särskilda boenden, utan det beror på att andra kommuner har förbättrat sina resultat vilket påverkar den relativa rankingen jämfört med Ekerö.

3 indikatorer visar mer än en marginell förskjutning; *trivseln i boendets utemiljö*, hur *maten smakar* och hur *måltidsstunden upplevs*. Den upplevda trivseln om utomhusmiljön runt boendena har minskat från 76 % till 61 % och Ekerö har gått från rank 64 till rank 176 i riket. Socialstyrelsen anger i öppna jämförelser att den upplevda trivseln i utomhusmiljön har ett samband med den upplevda tryggheten. Känslan av trygghet minskade med 7 procentenheter från 2012 till 2013, från 55 % till 48 %.

Förra året hade Ekerö förstaplats i länet gällande *kvaliteten på maten* och hur *trevliga måltidsstunderna upplevdes*, 83 % respektive 77 %. I år minskar den positiva uppfattningen till 72 % gällande kvaliteten på maten och till 67 % gällande trivsel vid måltidsstund. Kommunen hamnar på rank 7 respektive rank 6 för de båda indikatorerna. För riket minskar rankingen från 43 till 207 respektive 40 till 168.

Indikatorerna utmärker sig jämfört med övriga för särskilt boende då förändringarna varierar mellan 10-15 %, medan resterande indikatorer varierar mellan 1-7 %. Det är därför mer troligt att en viss kvalitetsförändring kan ha skett och att det då syns i resultatet.

4.3 Övriga indikatorer

Indikatoren för *ordination av smärtlindring i livets slutskede* är ny för 2013. Ekerö uppvisar ett rött resultat i den relativa rankingen. Det är viktigt att poängtera att indikatorn inte anger att vissa äldre behöver avlida med smärtor, utan enbart andel som haft en individuellt utformad ordination för smärtlindring.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska i Ekerö kommun träffar regelbundet läkare från vårdcentralerna och sjuksköterskor från kommunens särskilda boenden för att bland annat utveckla den palliativa vården. Kommunen uppvisar sen 2012 en positiv förändring i den relativa rankingen när det gäller indikatorerna för smärtskattning och brytpunktssamtal. För båda indikatorerna har Ekerö 2013 förstaplats i länet. För brytpunktssamtal har kommunen plats 12 i riket, jämfört med 123 föregående år. Arbetet har således gett resultat och kommer att fortsätta under 2014.

5. Slutsatser

Överlag tyder öppna jämförelser på att kvaliteten inom hemtjänsten i sin helhet upplevs som god av de äldre och Ekerö kommun fortsätter att hålla en hög placering bland länets kommuner. För 2013 ligger Ekerö på topp 5 i Stockholms län för alla indikatorer. Kommunen hade en högre svarsfrekvens jämfört med landet i övrigt. Detta är viktigt då det innebär att indikatorerna kan i högre grad anses ge en god representation av hemtjänsten på Ekerö.

Avseende särskilt boende visar den sammanlagda nöjdheten att 83 % är nöjda med sin äldreomsorg. Indikatorerna gällande äldres uppfattning för särskilt boende har försämrats jämfört med 2012, men i alla indikatorer utom 1 har kommunen ett övervägande positivt resultat. De faktiska minskningarna i positiva uppfattningar bland äldre i särskilt boende föranleder dock att ytterligare undersökningar bör göras kring äldres upplevelser, hur väl det stämmer med öppna jämförelser och om förbättringsåtgärder behöver övervägas.

Gällande databasbaserade indikatorer uppvisar Ekerö blandade resultat, men med främst positiv utveckling i det material som kan jämföras med 2012. Detta tyder på att det arbete som pågår för att samordna den palliativa vården har gett positiva resultat.

Slutligen ska det poängteras att öppna jämförelser är ett verktyg bland flera för att mäta kvalitet inom äldreomsorg. Resultaten bör inte ses som en fullständig mätning av äldreomsorgen, utan som en del av helheten när det kommer till kvalitetsarbete. Öppna jämförelser blir på så sätt ett komplement till andra former av uppföljning.

6. Förbättringsområden

Nämndkontoret har tillsammans med verksamhetschefen för Kullens särskilda boende, produktionschefen för äldreomsorgen samt sektionschefen för Ekgården och Färingsöhemmet fört en dialog kring Ekerö kommuns resultat för särskilt boende.

Konstateras kan att Vardaga och Produktionsområdet omsorg på egen hand arbetar med resultaten i öppna jämförelser. Boendeenheterna kommer nu att fortsätta arbeta med resultaten utefter behovsbilder och identifierade förbättringsområden.

I dialogen mellan nämndkontoret och verksamheterna har 3 områden identifierats där särskild fokus bör läggas i det fortsatta arbetet;

1. Kvalitetssäkring av registrering i Palliativa registret.

Indikatorn *ordination av smärtlindring i livets slutskede* utgår ifrån registreringar i Palliativa registret. Utbildningar har tidigare gjorts kring registret, men med anledning av utfallet i indikatorn kommer verksamheterna i samarbete med medicinskt ansvarig sjuksköterska att genomföra insatser för att säkerställa att registreringen sker på korrekt sätt.

2. Förbättringar i den fysiska miljön/lokalerna.

Verksamheternas uppfattning är att boendeenheternas lokaler är slitna. Underhållet är eftersatt och behov av upprustning samt modernisering finns. Detta bedöms ge utslag på den upplevda nöjdheten i specifika indikatorer som trygghet och måltider, samt den sammanlagda upplevelsen av boendet. Nämndkontoret kommer att överlämna informationen till tekniska kontoret som underlag för underhållsplanering.

3. Uppföljning av måltider i särskilt boende.

Färingsöhemmet driver för närvarande ett projekt där de kopplat in en dietist, med syfte att främja måltidskvaliteten och matglädjen vid boendet. Resultaten rapporteras under våren. Vidare avser projektet att bidra med kunskaper och metoder till Ekgården. Vardaga har formulerat en handlingsplan för Kullen och kommer att under våren följa upp måltider och kost vid boendet.

Nämndkontoret bedömer att ytterligare åtgärder rörande måltider och kost ej är aktuellt i dagsläget.

Nämndkontoret föreslås återkomma till Socialnämnden hösten 2014 med en redovisning av enheternas uppföljningar av mat och måltider. I samband med detta redovisas även planerat underhåll av verksamhetslokalerna samt vidtagna åtgärder för att kvalitetssäkra registreringen i Palliativa registret.

7. Källor

Bilaga 1 – Sammanställning av Öppna Jämförelser 2013: vård och omsorg om äldre.

Socialstyrelsen, 2013 – Öppna Jämförelser 2013: vård och omsorg om äldre.

Socialstyrelsen, 2013 – Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? En rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden 2013.